

De Samenhang tussen Ouderlijke Warmte
en Sociaal-Emotionele Problemen van Kinderen
tussen de 48 en 66 maanden

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen
Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht
Juni, 2012

Cursus: Bachelor thesis;
Opvoeden: Hoe doen ouders in Nederland dat?

Auteurs:

Carlijn ten Have, 3876853

Marianne van Hierden, 3803066

Inge van der Most, 3807398

Erica van Willigen, 3880095

Onder begeleiding van:

Mw. Dr. J.C.T. Verhoeven

Abstract

Doel: In deze studie is de samenhang tussen ouderlijke warmte en het externaliserend en internaliserend probleemgedrag van kleuters onderzocht. **Methode:** Aan dit cross-sectionele onderzoek hebben 107 ouderparen deelgenomen met een kind tussen de 48 en 66 maanden. Zowel vaders als moeders hebben vragenlijsten met betrekking tot hun opvoedkundig gedrag en het gedrag van hun kind ingevuld. **Resultaten:** Onderzoeksresultaten wijzen uit dat moeders significant meer warmte bieden dan vaders. Alleen vaderlijke warmte blijkt significant samen te hangen met internaliserend probleemgedrag van zijn kind. Geen significante samenhang is gevonden tussen ouderlijke warmte en externaliserend probleemgedrag. Opvallend is wanneer alleen naar de rapportage van vader over het probleemgedrag van zijn kind wordt gekeken, er wel een significante samenhang bestaat tussen vaderlijke warmte en externaliserend probleemgedrag van zijn kind. **Discussie en conclusie:** Geconcludeerd kan worden dat alleen internaliserend probleemgedrag significant samenhangt met vaderlijke warmte. Vaderlijke warmte lijkt daarmee belangrijker te zijn in het voorkomen van internaliserend probleemgedrag dan moederlijke warmte. De betrouwbaarheid van de resultaten zijn mogelijk beïnvloed door het gebruik van zelfrapportage. Tevens is de steekproef niet representatief voor de Nederlandse bevolking, omdat zij grotendeels hoogopgeleid is. Dit indiceert dat het van belang is gebruik te maken van een representatieve steekproef en alternatieve onderzoeksmethoden, zoals observaties en een longitudinale opzet. Daarnaast is het van belang gebruik te maken van meerdere onderzoeksinstrumenten en dat onafhankelijke beoordelaars worden ingezet

Sleutelwoorden: warmte, kleuter, opvoeden, internaliserend, externaliserend

Ouderlijke Warmte en het Probleemgedrag van een Kleuter

Aangezien opvoeding een grote rol speelt in de ontwikkeling van jonge kinderen is het belangrijk onderzoek te doen naar het opvoedkundig gedrag van ouders. Eén van de belangrijkste aspecten van opvoeding met betrekking tot het ontwikkelen van probleemgedrag is warmte. Warmte omvat de mate waarin ouders sensitief, responsief en affectief zijn ten opzichte van hun kind (Verhoeven, Van Baar, Deković, & Bodden, 2010). Uit meerdere studies blijkt dat de aanwezigheid van ouderlijke warmte de kans op het ontwikkelen van probleemgedrag van een kind verkleint (Flouri & Buchanan, 2004; Jennings et al., 2008). In deze studies wordt vooral de samenhang tussen moederlijke warmte en het probleemgedrag van een kind belicht. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar de samenhang tussen vaderlijke warmte en het probleemgedrag van een kind. Deze studie is vernieuwend, omdat het de warmte van zowel vader als moeder betreft. De studie richt zich op de samenhang tussen ouderlijke warmte en het probleemgedrag van een kind. Dit probleemgedrag kan worden onderverdeeld in externaliserend en internaliserend probleemgedrag. Tevens wordt er nagegaan of sekse van ouders van invloed is op de mate van warmte die wordt geboden. Tot slot wordt ingegaan op de vraag of sekse van ouders een rol speelt in de samenhang tussen de warmte die zij bieden en het probleemgedrag van hun kind.

Verschillen tussen ouders in de mate waarop zij warmte bieden

De interesse voor de rol van een vader in de ontwikkeling van zijn kind is toegenomen. Daarnaast is er een groeiende interesse naar het belang van vaders ten opzichte van moeders. Een theorie die de verschillen in opvoeden tussen vaders en moeders beschrijft, is de sociale roltheorie van Hosley en Montemayor (1997). Deze theorie stelt dat de vader traditiegetrouw wordt gezien als kostwinner en regelgever en de moeder als verzorgster (McKinney & Renk, 2008). Dit betekent dat vaders worden opgevoed met het idee dat zij later het geld moeten verdienen voor het gezin en de moeder meer voor de kinderen zorgt. Deze verschillen leiden volgens de roltheorie tot verschillen in het bieden van warmte, waarbij de moeder meer warmte biedt aan de kinderen dan vader.

Een onderzoek waarin de rol van vader belicht wordt, is een studie van Russell et al. (1998) onder adolescenten die kijkt naar het verschil in het bieden van warmte tussen vaders en moeders. Deze studie concludeert dat moeders een warmere opvoedstijl hanteren dan vaders. De moeder-kindinteractie is volgens Collins en Russell (1991) directief en intiem van aard en bevat positieve reacties op het gedrag van het kind. De interactie tussen vader en kind wordt daarentegen meer gekenmerkt door zijn doel- en oplossingsgerichtheid (Russell et al., 1998). Daarnaast bieden vaders hun kind warmte in de vorm van praktische hulp, advies en morele steun. Ten opzichte van moeders besteden vaders minder aandacht aan de zorg en voelen zij zich minder verantwoordelijk

voor hun kind (McBride & Mills, 1993; Amato, 1994). Tevens laten andere onderzoeken, gericht op peuters en adolescenten, zien dat moeders meer warmte bieden aan hun kind dan vaders (Calzada et al., 2004; Conrade & Ho, 2001; Gamble, Ramakumar, & Diaz, 2007; Ryan, Martin, & Brooks-Gunn, 2006; Verhoeven, Junger, Van Aken, Dekovic & Van Aken, 2010a).

Uit bovengenoemde studies blijkt dat moeders meer warmte bieden aan hun kind dan vaders. Deze studies zijn echter voornamelijk gericht op peuters of adolescenten. De verwachting op basis van de literatuur en de sociale roltheorie is dat in Nederland moeders meer warmte bieden aan hun kleuter dan vaders.

Ouderlijke warmte en externaliserend probleemgedrag van een kind

Er zijn aanwijzingen dat ouderlijke warmte gerelateerd is aan het externaliserende probleemgedrag van kinderen (Flouri & Buchanan, 2004). Externaliserend probleemgedrag is gericht op of storend voor anderen. Dit gedrag omvat agressie, hyperactiviteit, aandachtsproblemen en het verkeerd begrijpen van sociale aanwijzingen (Achenbach & Rescorla, 2000; Anderson, He, Schoppe-Sullivan, & Must, 2010; Van der Loon, Granic, & Engels, 2011). Warmte van ouders bevordert de empathie en zelfstandigheid van kinderen (Zhou et al., 2008). Kinderen die weinig warmte van ouders ontvangen, hebben meer moeite met het oplossen van sociale problemen en vertonen meer agressiviteit (Baumrind, 1971; Kaufmann et al., 2000). Wanneer kinderen weinig warmte van ouders ontvangen kan dit leiden tot externaliserend probleemgedrag.

Verhoeven, Junger, Van Aken, Dekovic en Van Aken (2010b) onderzoeken de samenhang van ouderlijke warmte en het externaliserend probleemgedrag van hun peuterzoon. Uit deze studie blijkt dat er een significante samenhang bestaat tussen warmte van ouders en het externaliserend gedrag van hun zoon. Van Aken, Junger, Verhoeven, Van Aken en Dekovic (2008) en Van Aken et al. (2007) constateren op basis van resultaten uit dezelfde steekproef dat wanneer moeders meer warmte bieden, er minder sprake is van externaliserend probleemgedrag bij hun zoon. Bij vaders blijkt er geen significante samenhang te bestaan tussen warmte en het externaliserende gedrag van hun zoon. Uit beide studies wordt geconstateerd dat de warmte van vader niet van invloed is op het externaliserend gedrag van hun zoon. Meteyer en Perry-Jenkins (2009) vonden echter dat wanneer zowel vader als moeder warmte bieden aan hun kind tussen de zes en zeven jaar, er minder sprake is van externaliserende problemen bij hun kind. De bevindingen uit verschillende studies zijn inconsistent. Tevens zijn deze studies niet gericht op kinderen in de leeftijd van vier en vijf jaar. Op basis van eerdere bevindingen wordt echter verwacht dat er bij kleuters minder sprake is van externaliserend probleemgedrag wanneer ouders meer warmte bieden.

Ouderlijke warmte en internaliserend probleemgedrag van een kind

Naast het externaliserende probleemgedrag van een kind, wordt er gekeken naar het internaliserende probleemgedrag van een kind en de samenhang daarvan met ouderlijke warmte. Internaliserend probleemgedrag wordt gekenmerkt door problemen in het ervaren, verwerken of uiten van gevoelens (Miller-Lewis et al., 2006; Zahn-Waxler, Klimes-Dougan, & Slattery, 2000). Deze problemen uiten zich in teruggetrokken, angstig en depressief gedrag en lichamelijke klachten (Achenbach & Rescorla, 2000) en zijn het gevolg van problemen met betrekking tot het zelfregulerend vermogen van kinderen (Colman et al., 2006). Deze vaardigheid houdt het adequaat omgaan met emoties in (Degnan, Calkins, Keane, & Hill-Soderlund, 2008).

Warmte van ouders is een belangrijke voorwaarde voor het ontwikkelen van dit zelfregulerend vermogen van kinderen (Colman et al., 2006). Wanneer ouders weinig warmte bieden aan hun kind, kunnen problemen ontstaan in het zelfregulerende vermogen van een kind. Hierdoor kunnen kinderen moeilijkheden krijgen met het omgaan en controleren van emoties. Het gevolg hiervan is dat kinderen internaliserende problemen kunnen ontwikkelen (Colman et al., 2006; Eisenberg, Fabes, Guthrie, & Reiser, 2000; Moilanen, Shaw, Dishion, Gardner, & Wilson, 2009). Dit betekent dat de aanwezigheid van ouderlijke warmte de kans op het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag bij een kind verkleint.

Verschillende onderzoeken bevestigen deze theorie. Uit meerdere onderzoeken blijkt namelijk dat weinig warmte van ouders samengaat met internaliserende problemen bij hun kind (Eckshtain, Ellis, Kolmodin, & Naar-King, 2009; Hollenstein, Granic, Stoolmiller, & Snyder, 2004; Stevens, Vollebergh, Pels, & Grijnen, 2007). Uit het longitudinale onderzoek van Williams et al. (2009) blijkt dat het internaliserend probleemgedrag van een kind afneemt naarmate het kind meer warmte ontvangt. In de studie van zowel Stevens et al. (2007) als Williams et al. (2009) betreft de onderzoeksgroep voornamelijk moeders. In de studie van Eckshtain et al. (2009) en Hollenstein et al. (2004) werden vaders wel meegenomen in het onderzoek, maar werd het verschil tussen vaderlijke en moederlijke warmte niet belicht.

Bovenstaande studies hebben zich voornamelijk gericht op de rol van moederlijke warmte met betrekking tot het internaliserende probleemgedrag van haar kind en de rol van vaderlijke warmte werd nauwelijks belicht. Deze studie kijkt daarom naar de samenhang tussen vaderlijke en moederlijke warmte en het internaliserend probleemgedrag van hun kind. Op basis van de bovenstaande bevindingen wordt verwacht dat bij kinderen minder internaliserend probleemgedrag aanwezig is wanneer ouders meer warmte bieden.

Sekse van ouders, warmte en de sociaal-emotionele problemen van een kind

In deze studie wordt niet alleen de samenhang tussen warmte van ouders en het externaliserende en internaliserende probleemgedrag van het kind onderzocht. Tevens

wordt nagegaan of deze samenhang tussen warmte en probleemgedrag wellicht anders is voor vaders en moeders. Ondanks de groeiende erkenning voor de cruciale rol van vaderlijke warmte (Fagan & Iglesias, 1999; Flouri, 2010; Flouri & Buchanan, 2004; Geddes, 2008; Kelley, Smith, Green, Berndt, & Rogers, 1998) constateren meerdere studies dat moederlijke warmte een sterkere samenhang vertoont met probleemgedrag van het kind dan vaderlijke warmte (Eisenberg et al., 2005; Hastings, Rubin, & DeRose, 2005; Kosterman, Haggerty, Spoth, & Redmond, 2004).

Deze sterkere samenhang kan worden verklaard door het verschil tussen vaders en moeders in de kwantitatieve tijdsbesteding aan de zorg voor hun kind. Vaders investeren minder tijd in de zorg aan hun kind dan moeders (Amato, 1994; Chen & Lui, 2000; Collins & Russell, 1991; Hook & Wolfe, 2011). Onderzoekers vermoeden dat dit feit uitmondt in een belangrijker rol van moeders dan vaders in de ontwikkeling van het kind (Parke, 2002, zoals geciteerd in Verhoeven, Bögels, & Van der Bruggen, 2012). Het kind wordt meer blootgesteld aan moederlijke warmte dan aan vaderlijke warmte, waardoor er mogelijk een sterkere samenhang tussen moederlijke warmte en het probleemgedrag van het kind ontstaat.

De bevinding uit een studie van Lamb en Lamb (1976) die omschrijft dat jonge kinderen in stressvolle situaties eerder hun moeder opzoeken voor warmte en troost dan dat zij zich richten op hun vader, zou er op kunnen wijzen dat moederlijke warmte voor een kind belangrijker is dan vaderlijke warmte. Meerdere studies bevestigen dit door aan te tonen dat een kind voornamelijk moederlijke warmte nodig heeft om zich op sociaal-emotioneel gebied goed te ontwikkelen. Zo constateren Davidov en Grusec (2006) en Hastings, Rubin en DeRose (2005) dat vaderlijke warmte minder vaak resulteert in een goede emotieregulatie van het kind dan wanneer moeder warmte biedt. De aanwezigheid van moederlijke warmte blijkt de kans op het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag van het kind dus meer te verkleinen dan de aanwezigheid van vaderlijke warmte.

Uit een studie van Von Suchodoletz, Trommsdorff en Heikamp (2011) blijkt tevens dat vaderlijke warmte minder samenhang vertoont met het vertonen van prosociaal gedrag van het kind dan moederlijke warmte. Kosterman et al. (2004) stellen dat het ontbreken van moederlijke warmte op jonge leeftijd van het kind een grotere bijdrage levert aan het vertonen van delinquent gedrag op latere leeftijd dan het ontbreken van vaderlijke warmte. Verhoeven et al. (2010a) vinden in hun studie ook dat de aanwezigheid van moederlijke warmte een sterkere samenhang vertoont met externaliserend probleemgedrag van hun peuter dan vaderlijke warmte.

Aangezien deze recente studies suggereren dat de aanwezigheid van moederlijke warmte belangrijker is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, wordt in deze studie een minder sterke samenhang verwacht tussen vaderlijke warmte en het

probleemgedrag van het kind, dan tussen moederlijke warmte en het probleemgedrag van het kind.

Huidige studie

Samenvattend kan in deze studie verwacht worden dat het ontbreken van warmte van ouders bijdraagt aan het ontwikkelen van externaliserend en internaliserend probleemgedrag bij het kind. Vermoedt wordt dat dit tevens voor kleuters geldt. Daarnaast wordt verwacht dat moeders meer warmte bieden aan hun kind dan vaders en dat het ontbreken van moederlijke warmte een grotere rol speelt bij het ontwikkelen van externaliserend en internaliserend probleemgedrag van het kind dan wanneer vaderlijke warmte ontbreekt.

Methode

Participanten

De groep participanten bestaat uit 107 moeders en 105 vaders met een zoon of dochter in de leeftijd die varieert tussen de 48 en 66 maanden, $M = 58$, $SD = 5.8$. De gemiddelde leeftijd van de jongens uit de steekproef is 47 maanden en van de meisjes 60 maanden. De leeftijd van de moeders varieert van 26 tot 47 jaar ($M = 36.75$, $SD = 4.30$). De leeftijd van de vaders varieert van 27 tot 53 jaar ($M = 38.62$, $SD = 4.95$). Van de deelnemende vaders en moeders hebben 99.1% een Nederlandse etniciteit. De groep participanten is voornamelijk hoogopgeleid. Van de vaders heeft namelijk 45,8% een HBO/Universiteit-Bachelor, Master of Doctor voltooit en van de moeders 50.5%. Van de 107 moeders geven 64 moeders (59.8%) aan het grootste aandeel te hebben in de opvoeding van hun kind. De overige 43 moeders (40.2%) geven aan dat zij samen met hun partner evenveel aandeel hebben in de opvoeding van hun kind.

Procedure

Het onderzoeksdesign is cross-sectioneel en betreft een kwantitatief vragenlijstonderzoek (Baarda, 2009); de gegevens van de ouders worden eenmalig verzameld middels gestandaardiseerde vragenlijsten. De ouders zijn select gekozen. Zij zijn geselecteerd via contacten op instanties, zoals basisscholen en buitenschoolse opvangcentra. De ouders zijn door middel van een wervingsbrief benaderd voor deelname aan het onderzoek. In de wervingsbrief werden ouders geïnformeerd over het doel van het onderzoek, namelijk onderzoeken of er sprake is van samenhang tussen opvoedgedrag van ouders en de ontwikkeling van hun kinderen tussen de vier en zes jaar. Tevens werden de ouders geïnformeerd over de anonieme verwerking van de gegevens en de onderzoeksprocedure. Door de aangehechte antwoordstrook in te vullen gaven ouders aan deel te nemen aan het onderzoek. Bij ontvangst hiervan werden vragenlijsten verstrekt aan ouders, die samengesteld waren op basis van de leeftijd van het kind. Vaders en moeders werd gevraagd onafhankelijk van elkaar een vragenlijst in

te vullen. Zij kregen twee weken de tijd om de vragenlijst in te vullen en terug te sturen naar één van de onderzoekers of in te leveren bij bovengenoemde instanties.

Meetinstrumenten

Warmte

De dimensie warmte is gemeten aan de hand van 15 items. Deze items zijn geselecteerd uit de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ; Verhoeven, Van Baar, Deković, & Bodden, 2010). De items meten drie verschillende opvoedkundige gedragingen, namelijk sensitiviteit, responsiviteit en affectie. Items met betrekking tot sensitiviteit meten de mate waarin ouders gevoelig zijn voor de emotionele staat en behoeften van het kind. Een voorbeelditem is: *"Ik weet heel goed wat mijn kind wil of voelt"*. Items die responsiviteit meten, meten de mate waarin ouders adequaat reageren op de behoeften van het kind. Een voorbeelditem is: *"Ik ben goed in staat de aandacht van mijn kind te trekken"*. Items met betrekking tot affectie meten de mate waarin ouders liefde en warme gevoelens naar het kind toe uiten. Een voorbeelditem is: *"Ik vertel mijn kind dat hij/zij mij gelukkig maakt"*. Vaders en moeders gaven antwoord aan de hand van zes antwoordcategorieën, variërend van 1 = *Nooit* tot 6 = *Altijd*. De uiteindelijke score van de dimensie warmte is berekend door een gemiddelde van alle items te berekenen. Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen geldt dat de gemiddelde scores van vaders en moeders apart worden genomen. Bij alle items geldt dat een hogere score een hogere mate van warmte indiceert, waardoor hercoderen niet nodig is. De betrouwbaarheid van de 15 items voor vaders en de 15 items voor moeders is goed, namelijk respectievelijk Cronbach's $\alpha = .91$ en Cronbach's $\alpha = .84$.

Internaliserend en externaliserend gedrag van kinderen

Beide ouders hebben 60 items, geselecteerd uit de Child Behavior Checklist 1,5 – 5 jaar, over het gedrag van hun kind ingevuld. Hiervan betreffen 24 items het externaliserende probleemgedrag van het kind. Een voorbeelditem voor externaliserend gedrag is: *"Boze buien"*. De overige 36 items meten het internaliserende probleemgedrag van het kind. Een voorbeelditem betreffende het internaliserende gedrag is: *"Het kind vermijdt anderen aan te kijken"* (CBCL; Achenbach & Rescorla, 2000). De items zijn te beantwoorden in drie antwoordcategorieën, met respectievelijk de scores 1 tot en met 3: (1) *'Deze uitspraak past helemaal niet bij mijn kind'*, (2) *'Deze uitspraak past een beetje bij mijn kind, mijn kind laat het gedrag soms zien'* en (3) *'Deze uitspraak past duidelijk bij mijn kind, mijn kind laat dit gedrag vaak zien'*. Bij alle items voor zowel internaliserend als externaliserend gedrag geldt dat een hoge score een hoge mate van het desbetreffende gedrag indiceert. De gemiddelden van zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag zijn berekend voor de vader- en moederrapportage. Bij de beantwoording van alle subvragen geldt dat deze gemiddelden in eerste instantie samen worden genomen. Bij enkele analyses zullen de rapportages van vader en moeder

apart worden benaderd. De betrouwbaarheid van de rapportage van vaders en moeders op internaliserend probleemgedrag is goed, namelijk respectievelijk Cronbach's $\alpha = .88$ en Cronbach's $\alpha = .75$. De betrouwbaarheid van de rapportage van vaders en moeders op externaliserend probleemgedrag is goed, namelijk respectievelijk Cronbach's $\alpha = .88$ en Cronbach's $\alpha = .85$. Er is een significante samenhang tussen de rapportage van vader en de rapportage van moeder op internaliserend probleemgedrag, $r(103) = .35, p < .01$ en op externaliserend probleemgedrag, $r(103) = .43, p < .01$. Dit betekent dat vaders en moeders overeenkomen in hun opinie van het (probleem)gedrag van hun kind.

Analyse

Deze studie onderzoekt de samenhang tussen warmte geboden door ouders en het externaliserende en internaliserende probleemgedrag van hun kind. Er wordt allereerst gekeken naar het verschil in gemiddelden tussen vaderlijke en moederlijke warmte. Dit wordt geanalyseerd door middel van het uitvoeren van een tweezijdige afhankelijke *t*-toets, aangezien de moeders en vaders uit hetzelfde gezin komen. Met een correlatieanalyse wordt de samenhang tussen de opvoedingsdimensie warmte en zowel het externaliserende als internaliserende probleemgedrag van een kind getoetst. Tenslotte wordt een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd om te onderzoeken of de samenhang tussen warmte van ouders en externaliserend en internaliserend probleemgedrag van een kind wellicht anders is voor vaders en moeders.

Resultaten

Verskil tussen vaders en moeders in de mate waarin zij warmte bieden

Tabel 1 toont de gemiddelden en standaarddeviaties van ouderlijke warmte. Aangezien ouderlijke warmte wordt gemeten op een zespuntsschaal, kunnen de gemiddelde scores van zowel vaders, $M = 4.50, SD = .58$, als moeders, $M = 4.98, SD = .41$, geïnterpreteerd worden als relatief hoog. Uit Tabel 1 is af te leiden dat vaders gemiddeld lager scoren op warmte dan moeders. De tweezijdige afhankelijke *t*-test wijst uit dat moeders significant meer warmte bieden aan hun kinderen dan vaders, $t(104) = 7.57, p < .05, d = 0.95$. De effectgrootte (*d*) geeft aan dat het geslacht van ouders een groot effect heeft op de warmte die zij bieden.

Uit Tabel 1 valt tevens af te leiden dat vaders en moeders samen een hogere score toekennen aan het externaliserende probleemgedrag, $M = 0.39, SD = .20$, dan aan het internaliserende probleemgedrag van hun kind, $M = 0.18, SD = .12$. De samenhang tussen externaliserend en internaliserend probleemgedrag blijkt uit de resultaten van de correlatieanalyse significant, $r(105) = .53, p < .001$ (Tabel 2). Dit betekent dat wanneer een kind externaliserend probleemgedrag vertoont, het ook een hogere mate van internaliserend probleemgedrag vertoont en andersom.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken voor de Variabelen Warmte, Externaliserend Probleemgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

Variabelen	Totale score		Vader		Moeder		Gepaarde t-test	
	M	SD	M	SD	M	SD	t	df
Warmte	4.74	0.39	4.50	0.58	4.98	0.41	7.57*	104
Ext.probleemgedrag	0.39	0.20	0.40	0.25	0.37	0.23		
Int.probleemgedrag	0.18	0.12	0.19	0.17	0.16	0.12		

* $p < .05$.

Samenhang tussen warmte en externaliserend probleemgedrag

Om de samenhang tussen vaderlijke en moederlijke warmte en het externaliserende probleemgedrag van hun kind te onderzoeken, is een correlatieanalyse uitgevoerd. Hierbij is in eerste instantie gebruik gemaakt van een gecombineerde rapportage van vader en moeder met betrekking tot het externaliserend probleemgedrag van hun kind. Uit Tabel 2 blijkt dat vaderlijke en moederlijke warmte significant met elkaar samenhangen, $r(103) = .20$, $p < .05$. Dit betekent dat wanneer moeder meer warmte biedt aan haar kind, vader dit in hetzelfde gezin ook doet. De correlatie tussen vaderlijke warmte en externaliserend probleemgedrag van het kind is niet significant, $r(103) = -.14$, $p = .08$. Tevens is de correlatie tussen moederlijke warmte en externaliserend probleemgedrag van hun kind niet significant, $r(105) = -.08$, $p = .21$. Hieruit kan geconcludeerd worden dat noch vaderlijke warmte, noch moederlijke warmte een significante samenhang vertoont met het externaliserende probleemgedrag van hun kind.

Er is nogmaals een correlatieanalyse uitgevoerd waarin de rapportage van vader en moeder met betrekking tot het externaliserend probleemgedrag van het kind apart is genomen. Wanneer alleen de rapportage van vader met betrekking tot externaliserend probleemgedrag wordt gebruikt, blijkt er wel een significante samenhang te bestaan tussen vaderlijke warmte en het externaliserend probleemgedrag van zijn kind, $r(103) = -.24$, $p < .05$. Dit betekent dat wanneer vader meer warmte biedt er minder sprake is van externaliserend probleemgedrag bij zijn kind. Voor moederlijke warmte geldt dit echter niet, $r(105) = -.03$, $p = .76$. Bij het gebruik van de rapportage van moeder betreffende externaliserend probleemgedrag, is bij zowel vader, $r(103) = .02$, $p = .81$, als moeder, $r(105) = -.11$, $p = .26$, geen significante samenhang gevonden.

Tabel 2

Samenhang tussen Moederlijke en Vaderlijke Warmte en Externaliserend en Internaliserend Probleemgedrag van hun Kind

	Warmte vader	Warmte moeder	Externaliserend probleemgedrag
Warmte vader			
Warmte moeder	.20*		
Ext.probleemgedrag	-.14	-.08	
Int.probleemgedrag	-.22*	-.11	.53**

* $p < .05$. ** $p < .001$.

Samenhang tussen warmte en internaliserend probleemgedrag

Een tweede correlatieanalyse is uitgevoerd om te onderzoeken of er een samenhang is tussen vaderlijke en moederlijke warmte en het internaliserende probleemgedrag van hun kind. Tabel 2 wijst uit dat er een significante samenhang bestaat tussen vaderlijke warmte en het internaliserende probleemgedrag van hun kind, $r(103) = -.22$, $p < .05$. Hieruit blijkt dat de aanwezigheid van vaderlijke warmte resulteert in minder internaliserend probleemgedrag bij het kind. Er bestaat echter geen significante samenhang tussen moederlijke warmte en het internaliserende probleemgedrag bij hun kind, $r(105) = -.11$, $p = .24$.

Vervolgens is ook hier een correlatieanalyse uitgevoerd waarin de rapportage van vader en de rapportage van moeder met betrekking tot het internaliserend probleemgedrag van het kind apart is genomen. Wanneer alleen de rapportage van vader met betrekking tot internaliserend probleemgedrag wordt gebruikt, blijkt er tevens een significante samenhang te bestaan tussen vaderlijke warmte en het internaliserende probleemgedrag van zijn kind, $r(103) = -.28$, $p < .01$. Voor moederlijke warmte geldt dit echter niet, $r(105) = -.08$, $p = .42$. Bij het gebruik van de rapportage van moeder betreffende internaliserend probleemgedrag, is bij zowel vader, $r(103) = -.04$, $p = .66$, als moeder, $r(105) = -.11$, $p = .25$, geen significante samenhang gevonden. Dit betekent dat, uitgaande van de rapportage van vader, enkel vaderlijke warmte een significante samenhang vertoont met het internaliserende probleemgedrag van zijn kind.

Sekse van ouders, warmte en de sociaal-emotionele problemen van een kind

Om te onderzoeken of de sekse van ouders een unieke rol speelt in de samenhang tussen warmte en zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag van hun kind is tweemaal een hiërarchische multiële regressieanalyse uitgevoerd. In de eerste analyse wordt externaliserend probleemgedrag voorspeld en in de tweede analyse internaliserend probleemgedrag. In de eerste stap van beide analyses wordt moederlijke

warmte ingevoerd, in de tweede stap wordt vaderlijke warmte hieraan toegevoegd. Uit de resultaten van de analyse betreffend het externaliserend probleemgedrag blijkt dat warmte van vader en moeder het externaliserend probleemgedrag van hun kind niet significant kunnen verklaren, $F(2, 104) = 1.14$, $R^2 = .02$, $p = .32$ (zie Tabel 3). Zoals af te lezen is uit Tabel 3, verklaart moederlijke warmte niet significant 1% van de variantie van externaliserend probleemgedrag van het kind, $\Delta R^2 = .01$, $p = .41$. Vaderlijke warmte draagt niet significant 2% bij, $\Delta R^2 = .02$, $p = .21$. Dit betekent dat zowel moederlijke warmte als vaderlijke warmte geen rol speelt in het verklaren van externaliserend probleemgedrag bij een kind.

Uit de resultaten van de tweede analyse (internaliserend probleemgedrag) blijkt dat warmte van vader en moeder samen het internaliserende probleemgedrag van hun kind niet significant kunnen verklaren, $F(2, 104) = 2.87$, $R^2 = .05$, $p = .06$. Moederlijke warmte alleen kan het internaliserende probleemgedrag van het kind niet significant verklaren, $\Delta R^2 = .01$, $p = .26$. De toevoeging van vaderlijke warmte blijkt echter een verbetering te zijn. Vaderlijke warmte voorspelt namelijk significant 4% van de variantie van internaliserend probleemgedrag bovenop dat van moederlijke warmte, $\Delta R^2 = .04$, $p < .05$. Uit Tabel 3 kan worden afgeleid dat vaderlijke warmte een unieke bijdrage levert aan het voorkomen van internaliserend probleemgedrag van een kind, $\beta = -.21$, $p < .05$. Voor moeder is dit niet het geval, $\beta = -.11$, $p = .26$. Hieruit kan geconcludeerd worden dat vaderlijke warmte belangrijker is in het voorspellen van minder internaliserend probleemgedrag van een kind dan moederlijke warmte.

Tabel 3

Externaliserend en Internaliserend Probleemgedrag voorspeld door Sekse van Ouders (N=105)

	<i>Ext.probleemgedrag</i>				<i>Int.probleemgedrag</i>			
	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	ΔR^2	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	ΔR^2
Blok 1				.01				.01
Warmte								
moeder	-.04	.05	-.08		-.03	.03	-.11	
Blok 2				.02				.04
Warmte								
vader	-.05	.04	-.13		-.04*	.02	-.21	
Totale R^2				.02				.05

* $p < .05$

Discussie en Conclusie

Het doel van dit onderzoek was het in kaart brengen of er sprake is van een samenhang tussen ouderlijke warmte en het externaliserend en internaliserend

probleemgedrag van kleuters. Wanneer er meer bekend is over deze samenhang, kunnen er beter passende ondersteuningsprogramma's ontwikkeld worden voor ouders met jonge kinderen. De resultaten uit het huidige onderzoek laten zien dat moeders meer warmte bieden aan hun kind dan vaders. Vaderlijke warmte blijkt echter belangrijker te zijn dan moederlijke warmte te zijn in het voorkomen van internaliserend probleemgedrag. Er is geen significante samenhang gevonden tussen ouderlijke warmte en externaliserend probleemgedrag.

Uit de resultaten van dit onderzoek is gebleken dat de gemiddelden van vaders en moeders voor het bieden van warmte in de opvoeding, van elkaar verschillen. Moeders hanteren een warmere opvoedstijl dan vaders. Deze resultaten zijn in overeenstemming met eerdere studies en de verwachting die vooraf aan het onderzoek is gesteld (Calzada, et al., 2004; Conrade & Ho, 2001; Gamble, Ramakumar, & Diaz, 2007; Ryan, Martin, & Brooks-Gunn, 2006; Verhoeven et al., 2010a). De roltheorie van Hosley en Montemayor (1997) kan een verklaring zijn voor de gevonden verschillen tussen de ouders. In deze theorie wordt aangegeven dat de vader traditiegetrouw wordt gezien als kostwinner en regelgever en de moeder als verzorgster. Deze verschillen leiden volgens de roltheorie tot verschillen in het bieden van warmte, waarbij de moeder meer warmte biedt aan de kinderen dan vader.

Betreffende de samenhang tussen ouderlijke warmte en het externaliserende probleemgedrag van een kind, kan worden geconcludeerd dat noch vaderlijke warmte, noch moederlijke warmte een significante samenhang vertoont met het externaliserende probleemgedrag van hun kind. Deze resultaten zijn in strijd met resultaten uit eerdere onderzoeken waaruit blijkt dat er wel een significante samenhang bestaat tussen ouderlijke warmte en externaliserend probleemgedrag van het kind (Flouri & Buchanan, 2004; Meteyer & Perry-Jenkins, 2009; Verhoeven et al., 2010b). Een mogelijke verklaring voor dit verschil zou kunnen zijn dat de kinderen uit de steekproef van de huisige studie volgens de rapportages van ouders weinig externaliserend probleemgedrag vertoonden. Daarnaast werd warmte in hoge mate geboden door ouders. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de steekproef van deze studie voornamelijk bestaat uit hoogopgeleide ouders die zich er mogelijk meer van bewust zijn dat warmte belangrijk is voor de ontwikkeling van hun kind. Tevens betrof deze steekproef jongens en meisjes, terwijl de resultaten uit de eerdere studies voornamelijk gebaseerd waren op jongens. De bovengenoemde eigenschappen van deze steekproef hebben er mogelijk toe geleid dat er geen significante samenhang is gevonden. Daarom is het van belang om in toekomstig onderzoek ook ouders met een minder hoog opleidingsniveau in de steekproef te betrekken, zodat deze representatiever is.

De resultaten waren echter anders wanneer enkel de rapportage van de vader werd gebruikt. Hierbij werd wel een significante samenhang gevonden tussen vaderlijke

warmte en externaliserend probleemgedrag. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de rapportage van externaliserend probleemgedrag door vader en door moeder kan verschillen (Tretler en Epkins, 2003). Moeders antwoorden wellicht sociaalwenselijker (De Los Reyes & Kazdin, 2006). Echter, uit meerdere studies blijkt dat moederlijke rapportage erg accuraat en waarheidsgetrouw is (Grietens et al., 2004; Phares, 1997), daarom heeft het analyseren van een rapportage van vader en moeder samen ook in deze studie de voorkeur (Davé, Nazareth, Senior, & Sherr, 2008; Grietens et al., 2004; Phares, 1997; Tretler & Epkins, 2003), ook in deze studie.

Wanneer de rol van de sekse van ouders op deze samenhang wordt geanalyseerd, blijkt dat zowel moederlijke als vaderlijke warmte het externaliserend probleemgedrag niet kunnen verklaren. Daarom kunnen er geen conclusies worden getrokken over de specifieke rol van moederlijke en vaderlijke warmte met betrekking tot het probleemgedrag van het kind. In de literatuur werd echter gevonden dat moederlijke warmte een sterkere samenhang vertoont met het externaliserende probleemgedrag van het kind dan vaderlijke warmte (Eisenberg et al., 2005; Hastings, Rubin, & DeRose, 2005; Kosterman et al., 2004). Mogelijk zou ook hier de verklaring kunnen zijn dat er weinig externaliserend probleemgedrag en veel warmte werd gerapporteerd door ouders, waardoor er geen verbanden zijn gevonden.

Wat betreft de samenhang tussen ouderlijke warmte en internaliserend probleemgedrag van het kind, bestaat alleen een significante samenhang tussen vaderlijke warmte en het internaliserend probleemgedrag van zijn kind. Deze resultaten zijn niet in overeenstemming met de gevonden bevindingen uit de literatuur. Uit onderzoeken van Eckshtain et al. (2009) en Hollenstein (2004) bleek dat warmte, geboden door zowel vaders als moeders, resulteert in minder internaliserende problemen bij hun kind. In deze onderzoeken werd echter geen onderscheid gemaakt tussen moederlijke en vaderlijke warmte en de samenhang daarvan met het internaliserend probleemgedrag van hun kind. Onderzoeken van Stevens et al. (2007) en Williams et al. (2009) vinden een significante samenhang tussen de warmte van ouders en het internaliserend probleemgedrag van hun kind. In deze studies werden vaders echter buiten beschouwing gelaten, waardoor er in de huidige studie geen conclusies getrokken kunnen worden over enkel de samenhang tussen vaderlijke warmte en het internaliserende probleemgedrag van zijn kind. Vaderlijke warmte is in deze studie wel apart genomen, waardoor dit een mogelijke verklaring kan zijn voor het gevonden verschil.

Uit de resultaten blijkt tevens dat het geslacht van ouders een rol speelt in de samenhang tussen internaliserend probleemgedrag van het kind en warmte van ouders. Warmte van vaders blijkt namelijk belangrijker te zijn in het voorspellen van internaliserend probleemgedrag van een kind dan warmte van moeders. Dit is een

opvallend resultaat, omdat in de literatuur geschreven werd dat moederlijke warmte mogelijk meer invloed zou hebben op het probleemgedrag van het kind dan vaderlijke warmte (Parke, 2002, zoals geciteerd in Verhoeven, Bögels, & Van der Bruggen, 2012), omdat moeders meer tijd investeren in de zorg aan hun kind dan vaders (Amato, 1994; Collins & Russell, 1991; Hook & Wolfe, 2011). Een verklaring voor het gevonden verschil zou mogelijk kunnen zijn dat de deelnemende vaders in dit onderzoek een grotere rol spelen in de opvoeding van hun kind dan de vaders uit eerdere onderzoeken. Vaders uit deze steekproef besteden namelijk in 40.2% van de gezinnen evenveel tijd aan de zorg van hun kind als moeders. Daarom is de interpretatie van Parke (2002, zoals geciteerd in Verhoeven, Bögels, & Van der Bruggen, 2012) mogelijk niet geldig voor dit onderzoek en zijn de resultaten niet gelijk.

Beperkingen

De resultaten uit het onderzoek dienen met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Er moet namelijk rekening worden gehouden met een aantal beperkingen. Aangezien er nauwelijks verbanden zijn gevonden, zijn er alternatieve verklaringen te bedenken voor de uitkomsten van dit cross-sectionele onderzoek. Ook zijn causale verbanden lastig te constateren, omdat in dit onderzoek de oorzaken en gevolgen van gedrag op hetzelfde moment in de tijd zijn gemeten. Longitudinaal vervolgonderzoek is in de toekomst daarom aan te bevelen, omdat door middel van meerdere meetmomenten lange termijneffecten van geboden warmte zichtbaar worden en de kans op alternatieve verklaringen door incidentele gebeurtenissen wordt beperkt (Grimm, 1993). Het is namelijk mogelijk dat warmte die nu door ouders geboden wordt, invloed heeft op het in de toekomst verder ontwikkelen van probleemgedrag bij een kind.

Wanneer er gekeken wordt naar de manier waarop data verworven zijn, ontstaat een tweede limitatie. Voor het verkrijgen van de data is namelijk alleen gebruik gemaakt van zelfrapportages van vaders en moeders in de vorm van vragenlijsten. Deze vragenlijsten hebben als beperking dat zij sociaalwenselijk kunnen worden ingevuld (Robson, 2007). Ook bestaat de mogelijkheid dat ouders de vragenlijsten niet onafhankelijk van elkaar hebben ingevuld. Ondanks dat uit bevindingen van meerdere studies blijkt dat de rapportage van vader en moeder met betrekking tot het kindgedrag vaak erg accuraat en waarheidsgetrouw is (Grietens et al., 2004), is het aan te bevelen om in toekomstig onderzoek tevens gebruik te maken van alternatieve onderzoeksmethoden, zoals observaties en interviews. Daarnaast is het van belang onafhankelijke beoordelaars, zoals leerkrachten, te betrekken. Op deze manier zal de betrouwbaarheid van de data vergroot worden.

Conclusie

Dit onderzoek is bijzonder omdat er niet alleen naar het opvoedkundig gedrag van

moeders, maar ook naar dat van vaders gekeken wordt. Dit is bij eerder onderzoek vaak niet zo geweest. Door zowel vaders als moeders te betrekken in deze studie is ontdekt dat vaders een belangrijke rol spelen bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Tot slot is de specifieke doelgroep waar deze studie zich op richt bijzonder. In deze studie werd namelijk ingegaan op probleemgedrag van kleuters, terwijl veel andere studies ingingen op het gedrag van bijvoorbeeld peuters of adolescenten. Deze studie is in dit opzicht vernieuwend.

Samenvattend blijkt dat moeders gemiddeld meer warmte bieden aan hun kinderen dan vaders. Tevens lijken er aanwijzingen te zijn dat vaders belangrijker zijn bij het voorkomen van internaliserend probleemgedrag van zijn kind. Aanbevelingen voor verder onderzoek zijn dat er longitudinaal onderzoek plaatsvindt, dat de steekproef representatiever is voor de Nederlandse populatie en dat meerdere onderzoeksinstrumenten en onafhankelijke beoordelaars worden ingezet.

Referenties

- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2000). *Manual for the ASEBA preschool forms and profiles*. Burlington, VT: University of Vermont, Research Center for Children, Youth & Families.
- Amato, P. R. (1994). Father-child relations, mother-child relations, and offspring psychological well-being in early adulthood. *Journal of Marriage and Family, 56*, 1031-1042. doi:10.2307/353611
- Anderson, S. E., He, X., Schoppe-Sullivan, S., & Must, A. (2010). Externalizing behavior in early childhood and body mass index from age 2 to 12 years: Longitudinal analyses of a prospective cohort study. *BMC Pediatrics, 10*(49), 1-8. doi:10.1186/1471-2431-10-49
- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek: handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph, 4*, 1-103. doi:10.1037/h0030372
- Calzada, E. J., Eyberg, S. M., Rich, B., & Querido, J. (2004). Parenting disruptive preschoolers: Experiences of mothers and fathers. *Journal of Abnormal Child Psychology, 32*, 203-213. doi:10.1023/B:JACP.0000019771.43161.1c
- Collins, W. A., & Russell, G. (1991). Mother-child and father-child relationships in middle childhood and adolescence: A developmental analysis. *Developmental Review, 11*, 99-136. doi:10.1016/0273-2297%2891%2990004-8
- Colman, R. A., Hardy, S. A., Albert, M., Raffaelli, M., & Crockett, L. (2006). Early predictors of self-regulation in middle childhood. *Infant and Child Development, 15*, 421-437. doi:10.1002/icd.469
- Conrade, G., & Ho, R. (2001). Differential Parenting styles for fathers and mothers: Differential treatment for sons and daughters. *Australian Journal of Psychology, 53*, 29-35. doi:10.1080/00049530108255119
- Davé, S., Nazareth, I., Senior, R., Sherr, L. (2008). A comparison of father and mother report of child behaviour on the strengths and difficulties questionnaire. *Child Psychiatry Human Development, 39*, 399-413. doi:10.1007/s10578-008-0097-6
- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Development, 77*, 44-58. doi:0009-3920/2006/7701-0004
- Degnan, K. A., Calkins, S. D., Keane, S. P., & Hill-Soderlund, A. L. (2008). Profiles of disruptive behavior across early childhood: Contributions of frustration reactivity, physiological regulation and maternal behavior. *Child Development, 79*, 1357-1376. doi:0009-3920/2008/7905-0010
- De Los Reyes, A., & Kazdin, A. E. (2006). Informant discrepancies in assessing child

- dysfunction relate to dysfunction within mother-child interactions. *Journal of Child and Family Studies*, *14*, 645 – 663. doi:10.1007/s10826-006-9031-3
- Eckshtain, D., Ellis, D. A., Kolmodin, K., & Naar-King, S. (2009). The effects of parental depression and parenting practices on depressive symptoms and metabolic control in urban youth with Insulin dependent Diabetes. *Journal of Pediatric Psychology*, *35*, 426-435. doi:10.1016/j.janxdis.2011.07.008
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I.K., & Reiser M. (2000). Dispositional emotionality and regulation: Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*, 136-157. doi:10.1037//0022-3514.78.1.136
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., & Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. *Child Development*, *76*, 1055-1071. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00897.x
- Fagan, J. & Iglesias, A. (1999). Father involvement program effects on fathers, father figures, and their head start children: A quasi-experimental study. *Early Childhood Research Quarterly*, *14*, 243-269. doi:10.1016/S0885-2006(99)00008-3
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. (3e druk). London: SAGE Publications Ltd.
- Flouri, E. (2010). Fathers' behaviors and children's psychopathology. *Clinical Psychology Review*, *30*, 363-369. doi:10.1016/j.cpr.2010.01.004
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, *74*, 141-153. doi:10.1348/000709904773839806
- Gamble, W. C., Ramakumar, S., & Diaz, A. (2007). Maternal and paternal similarities and differences in parenting: An examination of Mexican-American parents of young children. *Early Childhood Research Quarterly*, *22*, 72-88. doi:10.1016/j.ecresq.2006.11.004
- Geddes, H. (2008). Reflections on the role and significance of fathers in relation to emotional development and learning. *British Journal of Guidance and Counseling*, *36*, 399-409. doi:10.1080/03069880802364544
- Grietens, H., Onghena, P., Prinzie, P., Gadeyne, E., Van Assche, V., Ghesqui'ere, P., & Hellinckx, W. (2004). Comparison of mothers', fathers', and teachers' reports on problem behavior in 5- to 6- year-old children. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, *26*, 137-146. doi:0882-2689/04/0600-0137/0
- Grimm, L.G. (1993) *Statistical applications for the behavioral sciences*. New York: Wiley.
- Hastings, P. D., Rubin, K. H., & DeRose, L. (2005). Links between gender, inhibition, and

- parental socialization in the development of prosocial behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, *51*, 501-527. doi:10.1353/mpq.2005.0023
- Hollenstein, T., Granic, I., Stoolmiller, M., & Snyder, J. (2004). Rigidity in parent-child interactions and the development of externalizing and internalizing behavior in early childhood. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *32*, 595-607. doi:00910627/04/1200-0595/0
- Hosley, C. A., & Montemayor, R. (1997). Fathers and adolescents. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 162-178). New York: John Wiley.
- Hook, J. L., & Wolfe, C. M. (2011). New fathers? Residential fathers' time with children in four countries. *Journal of Family Issues*, *33*, 415-450.
doi:10.1177/0192513X11425779
- Jennings, K. D., Sandberg, I., Kelley, S. A., Valdes, L., Yaggi, K., Abrew, A., Macey-Kalcevic, M. (2008). Understanding of self and maternal warmth predict later self-regulation in toddlers. *International Journal of Behavior Development*, *32*, 108-118. doi:10.1177/0165025407087209
- Kaufmann, D., Gesten, E., Santa Lucia, R. C., Salcedo, O., Rendina-Gobioff, G., & Gadd, R. (2000). The relationship between parenting style and children's adjustment: The parents' perspective. *Journal of Child and Family Studies*, *9*, 231-245.
doi:10.1023/A:1009475122883
- Kelley, M., Smith, T. S., Green, A. P., Berndt, A. E., & Rogers, M. C. (1998). Importance of father's parenting to African-American toddlers social and cognitive development. *Infant Behavior & Development*, *21*, 733-744. doi:10.1016/S0163-6383(98)90041-8
- Kosterman, R., Haggerty, K. P., Spoth, R., Redmond, C. (2004). Unique influence of mothers and fathers on their children's antisocial behavior. *Journal of Marriage and Family*, *66*, 762-778. doi:10.1111/j.0022-2445.2004.00051.x
- Lamb, M. E., & Lamb, J. E. (1976). The nature and importance of the father-infant relationship. *Family Coordinator*, *25*, 379-385. Retrieved from:
<http://www.jstor.org/stable/582850>
- McBride, B. A., Mills, G. (1993). A comparison of mother and father involvement with their preschool age children. *Early Childhood Research Quarterly*, *8*, 457-477.
doi:10.1016/S0885-2006%2805%2980080-8
- McKinney, C., & Renk, K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers: Implications for late adolescents. *Journal of Family Issues*, *29*, 806-827.
doi:10.1177/0192513X07311222
- Meteyer, K. B., & Perry-Jenkins, M. (2009). Dyadic parenting and children's externalizing symptoms. *Family Relations*, *58*, 289-302.
doi:10.1111/j.1741-3729.2009.00553.x

- Miller-Lewis, L. R., Baghurst, P. A., Sawyer, M. G., Prior, M. R., Clark, J. J., Arney, F. M., & Carbone, J. A. (2006). Early childhood externalizing behavior problems: Child, parenting, and family-related predictors over time. *Journal of Abnormal Child Psychology, 34*, 891-906. doi:10.1007/s10802-006-9071-6
- Moilanen, K. L., Shaw, D. S., Dishion, T. J., Gardner, F., & Wilson, M. (2009). Predictores of longitudinal growth in inhibitory control in early childhood. *Social Development, 19*, 326-347. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00536.x
- Phares, V. (1997). Accuracy of informants: Do parents think that mother knows best? *Journal of Abnormal Child Psychology, 25*, 165-171. doi:10.1023/A:1025787613984
- Robson, C. (2007). *Real world research*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Ryan, R. M., Martin, A., & Brooks-Gunn, J. (2006). Is one good parent good enough? Patterns of mother and father parenting and child cognitive outcomes at 24 and 36 months. *Parenting: Science and Practice, 6*, 211-228. doi:10.1207/s15327922par0602&3_5
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology, 50*, 89-99.
- Stevens, G. W. J. M., Vollebergh, W. A. M., Pels, T. V. M., & Grijnen, A. A. M. (2007). Parenting and internalizing and externalizing problems in Moroccan immigrant youth in the Netherlands. *Journal Youth Adolescence, 36*, 685-695. doi:10.1007/s10964-006-9112-z
- Suchodoletz, A., Von Trommsdorff, G., & Heikamp, T. (2011). Linking maternal warmth and responsiveness to children's self-regulation. *Social Development, 20*, 486-503. doi:10.1111/j.1467-9507.2010.00588.x
Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Company.
- Treutler, C. M., & Epkins, C. C. (2003). Are discrepancies among child, mother, and father reports on children's behavior related to parent's psychological symptoms and aspects of parent-child relationships? *Journal of Abnormal Child Psychology, 31*, 13-27. doi:0091-0627/03/0200-0013/0
- Van Aken, A. A. A. M. (2008). *Externalizing behavior in toddlerhood: A longitudinal study on the role of child and parental characteristics*. (Doctoral dissertation). Opgehaald van <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2008-0407-201001/UUindex.html>
- Van Aken, C., Junger, M., Verhoeven, M. Van Aken, M.A.G., Dekovic, M., & Denissen, J.J.A. (2007). Parental personality, parenting and toddlers' externalising behaviors. *European Journal of Personality, 21*, 993-1015. doi:10.1002/per.643

- Van Aken, C., Junger, M., Verhoeven, M., Van Aken, M.A.G., & Dekovic, M. (2008). The longitudinal relations between parenting and toddlers' Attention problems and aggressive behaviors. *Infant Behavior and Development, 31*, 432–446. doi:10.1016/j.infbeh.2007.12.016
- Van der Loon, L. M. A., Granic, I., & Engels, R. C. M. E. (2011). The role of maternal depression on treatment outcome for children with externalizing behavior problems. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 33*, 178-186. doi:10.1007/s10862-011-9228-7
- Verhoeven, M., Bögels, S. M., Van der Bruggen, C. C. (2012). Unique roles of mothering and fathering in child anxiety: Moderation by child's age and gender. *Journal of Child and Family Studies, 21*, 331-343. doi:10.1007/s10826-011-9483-y
- Verhoeven, M., Junger, M., Van Aken, C., Dekovic, M., & Van Aken, M. A. G. (2010a). A short-term longitudinal study of the development of self-reported parenting during toddlerhood. *Parenting: Science and Practice, 7*, 367-394. doi:10.1080/15295190701665672
- Verhoeven, M., Junger, M., Van Aken, C., Dekovic, M., & Van Aken, M.A.G. (2010b). Parenting and children's externalizing behavior: Bidirectionality during toddlerhood. *Journal of Applied Developmental Psychology, 31*, 93-105. doi:10.1016/j.appdev.2009.09.002
- Verhoeven, M., Van Baar, A., Deković, M., & Bodden, D. (2010). *The development of a Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)*. Unpublished manuscript.
- Williams, L. R., Degnan, K. A., Perez-Edgar, K. E., Henderson, H. A., Rubin, K. H., Pine, D. S., Steinberg, L., & Fox, N. A. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 1063–1075. doi:10.1007/s10802-009-9331-3
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology, 12*, 443-466. doi:10.1017/S0954579400003102
- Zhou, Q., Wang, Y., Deng, X., Eisenberg, N., Wolchik, S. A., & Tein, J. Y. (2008). Relations of parenting and temperament to Chinese children's experience of negative life events, coping efficacy, and externalizing problems. *Child Development, 79*, 493–513. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01139.x

Abstract

Objective: This study examined the relationship between parental warmth and externalizing and internalizing problem behavior of their infant. **Method:** Participants of this cross-sectional study were 107 two-parent families with a preschooler. Both fathers and mothers completed standard questionnaires regarding their parenting behavior and the behavior of their infant. **Results:** Results indicate that mothers provide significantly more warmth than fathers. Only paternal warmth exhibited a significant correlation with internalizing problem behavior. No correlation was found between parental warmth and externalizing problem behavior. Remarkably, if only the reporting of the father is taken into account, there is a significant relationship between warmth of the father and externalizing problem behavior of his infant. **Conclusion and discussion:** In conclusion, only internalizing problem behavior of the infant is significantly related to paternal warmth. This appears to be more important in the prevention of internalizing problem behavior than maternal warmth. The reliability of the results may be affected by the use of self-reports. This indicates the importance of using alternative research methods in the future, such as observations and a longitudinal design. In addition, the sample should be representative for the Dutch population and several research instruments and independent assessors should be used.

Keywords: warmth, preschooler, parenting, internalizing, externalizing,